

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี” เป็นการศึกษาวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการศึกษาออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ เอกสารวิชาการในส่วนของแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย บทความเชิงวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการความขัดแย้ง ตามแนวทางสันติวิธีและแนวคิดทางด้านประวัติศาสตร์การเมืองการปกครอง
2. การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้หลักการอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball Sampling Technique) เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษากครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น 10 ท่าน ประกอบไปด้วย นักวิชาการที่เป็นพระสงฆ์ 2 รูป นักวิชาการ 7 ท่าน และ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 ท่าน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

1. เป็นตัวแทนของหน่วยงานที่ดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการความขัดแย้งหรือสันติศึกษา

2. เป็นตัวแทนของสถาบันการศึกษาทางด้านการเมืองการปกครอง
3. เป็นตัวแทนของสถาบันการศึกษาทางศาสนา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ตัวแทนของหน่วยงานที่ดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการความขัดแย้ง

- 1.1 รศ.ดร.โกทม อารียา

ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล

- 1.2 นายไชยา พรหมา

ตำแหน่ง โฆษกคณะกรรมการปรองดองแห่งชาติ สภาผู้แทนราษฎร

- 1.3 นายศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์
ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า
2. ตัวแทนของสถาบันการศึกษาทางด้านการเมืองการปกครอง
 - 2.1 ศ.ดร.ลิจิต ชีรเวคิน
ผู้อำนวยการโครงการปริญญาเอก วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก
 - 2.2 รศ.ดร.พีรสิทธิ์ คำวนคิดป์
อดีตคณบดีวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
 - 2.3 รศ.ไพรัช ตระการศิรินนท์
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 - 2.4 ดร.ประมวล เพ็งจันทร์
นักวิชาการ
 - 2.5 รศ.ดร.อรรถจักร สัตยานุรักษ์
อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. ตัวแทนของสถาบันการศึกษาทางด้านศาสนา
 - 3.1 ผศ.ดร.พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นินฺยุณฺยากร)
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
 - 3.2 พระไพศาล วิสาโล
กรรมการ สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยดังนี้

1. การสร้างเครื่องมือ

กระบวนการสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มต้นจากการนำเอาวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาใช้เป็นกรอบสำหรับการทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย จากนั้นจึงได้นำกรอบแนวคิดในการวิจัยดังกล่าวมาแตกเป็นประเด็นและแนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

2. การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เพื่อให้แนวคำถามที่นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการศึกษาครั้งนี้สามารถวัดได้ตรงตามเนื้อหาและครอบคลุมครบถ้วนตามเนื้อหาที่ผู้วิจัยต้องการวัด ผู้วิจัยจึงได้นำร่าง

แนวคำถามไปทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยกระบวนการตรวจสอบในขั้นตอนแรกผู้วิจัยได้นำร่างแนวคำถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญในสายวิชาการ 5 ท่านทำการตรวจสอบ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ประกอบด้วย

- 2.1 ผศ.ดร.ศุภกัลยา ปริญญกุล
- 2.2 ร.ต.อ.ดร.นิติภูมิ นวรัฐ
- 2.3 ผศ.ดร.นันทวัน อินทรชาติ
- 2.4 ว่าที่ร้อยโท ดร.อริชัย เกตุจันทร์
- 2.5 พล.ต.อ.ดร.ไกรสุข ลินสุข

โดยมีชุดคำถามในการสัมภาษณ์และวิเคราะห์เอกสารดังต่อไปนี้

ชุดคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. ท่านคิดว่าสาเหตุของความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬปี พ.ศ. 2535 มีสาเหตุในเรื่องใดบ้าง และสาเหตุดังกล่าวได้ทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมได้อย่างไร
2. มีปัจจัยสำคัญใดบ้างที่ทำให้กระบวนการของความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬปี พ.ศ. 2535 จังยังคงมีความต่อเนื่องจนถึงในปัจจุบัน
3. ท่านคิดว่ากระบวนการของความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬปี พ.ศ. 2535 มีแนวโน้มความรุนแรงของปัญหาเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร
4. มีปัจจัยสนับสนุนหรือปัจจัยแวดล้อมอะไรบ้างที่จะช่วยสนับสนุนหรือผลักดันให้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยให้ประสบผลสำเร็จ
5. ท่านมีแนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยอย่างไรบ้าง
6. มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดที่จะนำเอาแนวทางสันติวิธีเข้ามาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย
7. หากจะนำเอาแนวทางสันติวิธีเข้ามาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยจะมีแนวทางหรือวิธีการในการปฏิบัติอย่างไรบ้าง
8. การจะนำเอาแนวทางสันติวิธีเข้ามาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย ให้ประสบผลสำเร็จนั้น จะต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนและต้องมีเงื่อนไขสำคัญอะไรบ้าง
9. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยด้วยแนวทางสันติวิธี

หลังจากผู้เชี่ยวชาญทุกท่านได้ทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาพร้อมทั้งได้ให้คำแนะนำในการปรับแก้ไขแนวคำถามและผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับแก้ไขร่างแนวคำถามเป็นที่เรียบร้อยแล้วจะได้นำแนวคำถามไปใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ชุดวิธีวิเคราะห์เอกสาร

ศึกษาวิเคราะห์เอกสารของความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย โดยอ้างอิงแหล่งที่มาจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และสถาบันพระปกเกล้า ตามกระบวนการดังต่อไปนี้

1. ช่วงสันติภาพอย่างแท้จริง
2. ช่วงความขัดแย้งที่ซ่อนเร้นอยู่
3. ช่วงความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาให้เห็น
4. ช่วงการเพิ่มขึ้นของความตึงเครียด
5. ช่วงสงครามหรือการปะทะกันอย่างเต็มที่
6. ช่วงการลดลงของความตึงเครียดและการเจรจา
7. ช่วงการลดลงของความเครียดและการหาข้อตกลง
8. ช่วงหลังความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

เมื่อวิทยานิพนธ์ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการเก็บข้อมูลได้ ผู้วิจัยมีแนวทางในการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพาถึงผู้ให้สัมภาษณ์ (ผู้เชี่ยวชาญ) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ขอความร่วมมือในการวิจัยด้วยวาจา และหนังสือขอความร่วมมือ โดยอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ความสำคัญของข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นความลับให้กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ทราบ เมื่อกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัยให้เซ็นชื่อลงในใบพิทักษ์สิทธิโดยจะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลให้ผู้อื่นทราบ และกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์มีสิทธิที่จะตอบรับหรือปฏิเสธในการเข้าร่วมงานวิจัยครั้งนี้ได้ตลอดเวลา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เนื่องจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์เป็นหลักและทำเพียงรอบเดียวเท่านั้น ใช้การสัมภาษณ์แบบเปิด โดยไม่มีคำถามนำคำตอบว่าจะต้องเป็นอย่างหนึ่งอย่างใด (Non Directive Interview) เพื่อป้องกันไม่ให้แนวคิดของผู้ให้สัมภาษณ์ถูกครอบงำหรือชักจูงโดยใจความ หรือ

แนวความคิดที่แฝงอยู่ แต่ทั้งนี้จะต้องอาศัยกรอบหรือแนวทางแบบคำถามกว้าง ๆ เพื่อให้การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้ครอบคลุมทั้งหัวข้อและเนื้อหา เพื่อจะได้วิเคราะห์และเสนอผลในลักษณะที่สามารถสร้างข้อสรุปเป็นการทั่วไปได้ตามหัวข้อนั้น ๆ นำผลการสัมภาษณ์ที่จดบันทึก หรืออัดเทปที่ได้รับอนุญาตมาเรียบเรียง แล้วส่งกลับให้ผู้ให้ข้อมูลได้ตรวจสอบความถูกต้องและทำการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป แล้วนำข้อสรุปที่ได้มาเขียนเป็นผลการวิจัย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนของการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด

กระบวนการของความขัดแย้งในสังคมไทย ซึ่งประกอบไปด้วย

- 2.1 ช่วงสันติภาพอย่างแท้จริง
- 2.2 ช่วงความขัดแย้งที่ซ่อนเร้นอยู่
- 2.3 ช่วงความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาให้เห็น
- 2.4 ช่วงการเพิ่มขึ้นของความตึงเครียด
- 2.5 ช่วงสงครามหรือการปะทะกันอย่างเต็มที่
- 2.6 ช่วงการลดลงของความตึงเครียดและการเจรจา
- 2.7 ช่วงการลดลงของความเครียดและการหาข้อตกลง
- 2.8 ช่วงหลังความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ขอให้วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา ได้ออกหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยได้นำสรุปเค้าโครงการวิจัย (Executive Research Proposal) พร้อมเครื่องมือแนวคำถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จัดส่งให้แก่ผู้ได้รับการคัดเลือกในการสัมภาษณ์พร้อมทั้งนัดหมายวันเวลาที่ขอเข้าสัมภาษณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดใช้เวลาดำเนินการประมาณ 60 วัน

การวิเคราะห์และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลภายหลังจากที่ได้ทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจนครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดมาวิเคราะห์เข้าด้วยกัน สุวิมล ติรกานันท์ (2549, หน้า 257) โดยใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งมาร่วมกันอธิบายเหตุการณ์หรือประเด็นที่ศึกษา โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจากแต่ละแหล่ง ซึ่งผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ เพื่อหาข้อสรุปโดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ลักษณะประกอบด้วย

1.1 การวิเคราะห์โดยการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกประเภทข้อมูลและจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่หรือประเภทโดยใช้เกณฑ์บางอย่างตามลักษณะที่ข้อมูลนั้นมีอยู่ร่วมกันเป็นตัวจำแนก

1.2 การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Comparative Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างที่มีอยู่ในคุณลักษณะ (Qualities) หรือคุณสมบัติ (Attributes) ของข้อมูลตั้งแต่สองชุดขึ้นไป

2. ภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนของเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดกระบวนการของความขัดแย้งในสังคมไทย ซึ่งประกอบไปด้วย

- 2.1 ช่วงสันติภาพอย่างแท้จริง
- 2.2 ช่วงความขัดแย้งที่ซ่อนเร้นอยู่
- 2.3 ช่วงความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาให้เห็น
- 2.4 ช่วงการเพิ่มขึ้นของความตึงเครียด
- 2.5 ช่วงสงครามหรือการปะทะกันอย่างเต็มที่
- 2.6 ช่วงการลดลงของความตึงเครียดและการเจรจา
- 2.7 ช่วงการลดลงของความเครียดและการหาข้อตกลง
- 2.8 ช่วงหลังความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ

โดยเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด ซึ่งแยกให้เห็นถึงส่วนประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้น (สุวิมล ติรภานันท์, 2549, หน้า 251)